

STARA PRAVDA

Tednik za slovenska vprašanja

Leto I.

Izhaja vsak četrtek. — Uredništvo in uprava: Ljubljana, Breg štev. 12 — Račun poštne hranilnice štev. 13.763

Cena: letno Din 35, polletno Din 18, mesečno Din 3, inozemstvo: letno Din 70, polletno Din 35, mesečno Din 6.

Štev. 1

Uvodna beseda

Zakaj pričenjamo izdajati Staro pravdo, se da na kratko povedati. Zbrati hočemo prav vse Slovence. Radi vseh nas Slovencev in radi skupne države Slovencev, Hrvatov in Srbov.

Vsi poznamo preteklost jenesarskih jugofašističnih režimov in vsi vemo, kaj je za Slovence ta preteklost pomenjala. Pomenjala je odrekanje vseh pravic, ki nam kot narodu grede. Vseh pravic od narodnega imena pa do našega denarja. Pomenjala je osebne krivice nad tisoči in tisoči najboljših Slovencev.

Najhujše je za nami. In prepričani smo, da se nikdar več ne povrne. Ali pa smemo biti toliko ponosni, kolikor smo veseli? Ali je po naši zaslugi prišlo do izpremembe? Vprašajmo se, ali smo v preteklosti napravili vse, kar bi bili mogli za zlom jugofašistov? Ali se nimamo v veliki meri ali celo predvsem zahvaliti bratom Hrvatom? Ali storimo sedaj vse, kar moremo, da se ne bodo nikdar, res nikdar več vrnili jugofašisti?

Edino sredstvo, ki bo čisto gotovo zadržalo vsak poizkus jugofašistov, da obnovijo staro stanje, in edino sredstvo, da izvojujemo vse, kar hočemo, je, da se vsi, ki hočemo narodno enakopravnost in demokracijo, združimo.

Kako zdrava je bila misel, da se osnuje iz treh omenjenih skupin središče slovenske fronte, fronte vseh skupin, ki hočejo priboriti enakopravnost in demokracijo slovenskemu narodu, dokazuje ves dosedanji razvoj. Saj se danes misel enotnega nastopa, enotne fronte, enotnega bloka pojavlja celo že med socialisti. Pozdravljamo izrecno prav to izpremembo, poudarjamo pa, da je za nas demokracija neločljivo zvezana z narodno enakopravnostjo, da je enakopravnost v naši državi osnova in začetek vsake demokracije. In v tem oziru vidimo v „Delavski politiki“ in „Ljudskem glasu“ vse preveč oklevanja in nejasnosti.

Oklevanja in nejasnosti bo morala tudi drugod in v drugih ozirih. Tudi pri nas samih. Toda zato je tudi naš tednik tu. „Stara pravda“ hoče dajati pobudo v vseh vprašanih slovenskega življenja in njegovega osrednjega vprašanja danes, skupnega nastopa vseh slovenskih skupin. Toda sprejela bo tudi vsako drugo pobudo. Od-

prta bo vsem predlogom, pomislekom in nasvetom. Vodila pa jo bo predvsem želja, da pride čimprej in v katerikoli obliki do otipljivega sodelovanja vseh, ki se zlagajo v glavni politični nalogi tega trenutka.

Velike možnosti so nam Slovincem dane, pa tudi velike nevarnosti nam groze. Pokažimo se vredne, da smo narod! Pokažimo, da je mogoče stvar slovenskega naroda zastopati odprto, brez vsakega prikrivanja in skrivanja! Pokažimo, da znamo svoje stvari sami vzeti v roke!

Radi svoje sreče in radi svoje časti pa hočemo Slovenci imeti svoj delež tudi pri bratovski in demokratični ureditvi skupne države. Danes je potrebno bolj kot kdaj, da imamo pred očmi, da so nas Slovence, Hrvate in Srbe privedli skupaj skupni interesi. Danes, ko vidimo, da je izginila z

zemljevida samostojna država, članica Društva narodov — danes ko opazujemo Hitlerjevo obkrožanje Češkoslovaške, — danes, ko more slovenska zemlja čez noč postati ali bojišče

— danes se moramo zavedati, da je temelj naše države solidarnost malih narodov proti sosednjim

Toda solidarnost je mogoča samo v svobodi, v demokraciji, v narodni enakopravnosti. Samo svobodna, demokratična, narodno enakopravna država bo branila proti zemljelačnim tujcem. In zato ponavljamo: Radi nas samih in radi skupnosti s Hrvati in Srbi hočemo popolno odpravo Jevtičeve dediščine in vsega jugofašizma, hočemo demokracijo, hočemo narodno enakopravnost.

V okviru države pa je slovenski proti mesto v Združenih opoziciji. Prepričani smo, da bo združenim naporom nas Slovencev in nas skupaj s Hrvati in Srbi uspelo izterjati naše pravice, našo staro pravdo!

Proč z neodločnostjo!

Ko sem hodil zadnja leta po lepi slovenski zemlji in obiskoval bojevniške tabore in zborovanja, sem vedno in povsod povdarjal, da je nezdravim našim političnim, pa tudi gospodarskim razmeram v veliki meri kriva neodločnost naših ljudi, ki v odločilnih trenutkih ne najdejo v sebi dovolj korajžje, da bi nastopili proti napakam in nepravilnostim. Kamorkoli sem prišel, prav povsod so soglašali naši možje in fantje z našo trditvijo, da naš narod hoče in želi sodelovati pri reševanju vseh javnih vprašanj, da hoče v svojih zadevah sam odločati, da odklanja komando od katerekoli strani, da hoče tudi v političnem življenju sam odločati in delati. S kakšnim navdušenjem so sestavljali svoje krajevne odbore sami, po svoji lastni svobodni izbi, volili svoje delegate in z iniciativnimi predlogi aktivno posegali v razvoj bojevniškega pokreta. Vstvarjal se je nov temelj za zdravo politično organizacijo slovenskega naroda, za organizacijo, ki bi bila resničen izraz narodovega hotenja in volje. V času notranje preizkušnje v bojevniški organizaciji se je pokazalo, kako globoko so se ukoreninila demokratična načela in koliko je zrasla volja slovenskega moža in fanta, odpraviti stare politične

metode, odkloniti vsako breznačelnost in brezobzirno odbiti vsak poizkus političnega barantanja, pokazali so se rezultati poldrugoletnega intenzivnega dela. Naši možje in fantje so z dotlej neznano ostrostjo kaznovali poizkus kršenja demokratičnih načel, branili so svojo pravico odločanja proti takratnemu vodstvu pokreta neizprosno in brezobzirno in s svojim sklepom postavili vzgled za bodoče čase.

Toda ta odločnost ni bila še dovolj trdna v ljudeh. Kajti po razpustu bojevniške organizacije, ko je pričela pri nas nova centralistična politična stranka organizirati krajevne odbore in organizacije, smo videli, da so prav pogosto ljudje v odločilnem trenutku klonili. Vodstva in odbori so bili postavljeni na čisto samovoljen način, ljudje niso bili zadovoljni z njimi, ponekod so se celo postavljali po robu, toda pred visokim funkcionarjem iz centrale, so vendarle klonili in dopustili, da se je vršilo vse proti njihovi volji in ne po njihovih željah. Res so potem odhajali z godrnjanjem in grožnjami: „Mene že ne boste videli več“ itd. Res so konstatirali potem, da to ni tako kot so si po vzgledu bojevniškega pokreta predstavljali za bodoče, toda ta-

krat, ko je bil čas za to, da si ohranijo to samoodločbo, takrat ko so imeli vkljub visokemu funkcionarju (ki je vendar od njih odvisen), v rokah možnost odločitve, takrat so bili neodločni. Napaka, ki nas spremlja v vsem našem političnem in sploh javnem življenju, napaka, ki je kriva že tolikih naših narodnih nesreč in sramote.

Kadarkoli je naš človek pred odločitvijo, kadarkoli pride trenutek, ko je v resnici v njegovih rokah, da z odločnim nastopom napravi red in spravi vse v pravi tir, takrat nastopi neka neverjetna neodločnost, malodušnost in brezbriznost, pa je vse zopet zavoženo, zopet v starem, toliko proklinjanem tiru.

To neodločnost moramo izgnati, to neodločnost moramo pregnati povsod, kjer naletimo nanjo. Kadar gre za važne odločitve, kadar gre za načelna vprašanja, mora odločati članstvo organizacije in sicer samostojno in brez upliva „visokih funkcionarjev“. Te pravice bi si članstvo vseh naših organizacij, pa bilo katere vrste koli, ne bi smelo pustiti kratiti za nobeno ceno. V takih trenutkih morajo pasti vsi oziri na osebe in funkcije, v takih stvareh mora odločati celota. Navada, da v vseh važnih stvareh odločajo čisto ozki odbori ali klike, zborom in skupščinam pa se servira le brezpomembne stvari, ta navada je pri nas dovela do nekakšnih monopolov in diktatur v vseh organizacijah in korporacijah. To pa je bilo mogoče le, ker je vedno na poti tista žalostna neodločnost in ženiranost. Če pa je takšno stanje v skoro vseh naših organizacijah in korporacijah, je jasno, da je tako tudi v naših političnih organizacijah, je tako tudi z vsem našim javnim življenjem. To nezdravo stanje pa je treba lečiti z nepopustljivo vztrajnostjo in doslednostjo. Kajti šele takrat, ko se bo ljudstvo zavedlo svojih pravic in svoje moči, ter bo odločalo samo v svojih stvareh, šele takrat bo konec teh stonogih klik in vsiljivcev, bo konec diktature raznih „voditeljev“, konec tudi nezdravih razmer, konec slepomišenja in varanja, konec praznih besed in obljub. Nastopila bo doba treznega, koristnega in plodonosnega dela, ki mora prinesiti boljše in lepše čase slovenskemu narodu. Zato v boj proti neodločnosti, v boj za staro pravdo!

Stane Vidmar.

Kdo smo?

Še predno je zagledala beli dan naša »Stara pravda«, so udarili po nas s kolom in ovadbo. Že davno je v dravskobanatskem glasilu J. R. Z. »Slovenec« izšel na naš list grd napad, češ, da kričimo »Živijo doktor Maček!«, v resnici pa da zasledujemo druge cilje in namene. In je seve opozoril policijo na naš list že vnaprej, češ to so pa boljševiki in komunisti, pravi klavec mirnega krščanskega ljudstva itd. Mi vemo dobro, kdo je stal za tem napadom in moramo reči odkrito: Čudimo se tej kratkovidnosti prizadetih! So majhni ljudje, ki mislijo, da imajo monopol na politiko. Nekateri imajo monopol na politiko doktor Mačka med Slovenci. Za božjo voljo: Zaradi nas imejte ta monopol, saj Vam nalaga težko nalogo. Da boste te svoje naloge zmogli, bi morali, če ste pametni, iskati našega sodelovanja in naše pomoči, pa ne samo naše, tudi vseh drugih Slovencev, ki enako mislijo.

Odločno zavračamo vsako ovadbo in sumnjo, češ, da smo komunisti ali podobno. Mi smo skupina poštenih Slovencev, ki smo spoznali, da je prišel čas, ko se moramo medsebojno pomeniti in zediniti zaradi varstva svojih političnih in gospodarskih interesov. Prepire zaradi svetovno-

nazorstvom pa odložimo kot neaktualne in sedaj nepotrebne, dokler ni zasigurana naša narodna eksistenca. Mi pozdravljamo iskreno sedanje gibanje hrvaškega naroda in želimo od srca, da se končno povspó na isto višino tudi Slovenci. Mi pozdravljamo gospodarsko in socialno jedro hrvaškega narodnega gibanja, borbene hrvaške kmete, in želimo, da dobi tudi naše slovensko gibanje takšen jasen socialno-gospodarski cilj, ki more biti v korist in v dobro večini našega naroda, to je našemu obubožanemu kmetu in našemu trpečemu delavstvu. Seveda uvrščamo v ta širok okvir tudi naše male obrtnike, naše inteligenčne stanove, sploh vse, ki so prisiljeni delati, a skromno živeti. Vsak narod bo svoje gospodarske in socialne ter kulturne razmere uredil po svoje, po svojih potrebah, ne po tujih šablonah.

Mi smo glasniki slovenske sloge, branileci slovenske zemlje, v katerikoli državi se ista danes nahaja, zagovorniki slovenskega dela, slovenske kulture in tiste slovenske domovinske ljubezni, o kateri je zapisal Ivan Cankar, da z enim samim srčnim utripom objame vse troje: — ljubezen, domovino, Boga. **Tre—**

Shodi Združene opozicije.

Združena opozicija je imela shod v Veliki Rujišti v Bosni za več okrajev. Govoril je tudi dr. Čubrilović, ki je med drugim dejal: Kar najodločneje moram protestirati proti širjenju zlaganih vesti, da Združena opozicija ne more ustvariti sporazuma. Te vesti raznašajo ljudje, ki o Združeni opoziciji nimajo niti pojma, poleg tega pa širijo take vesti naši politični nasprotniki, katerih gibanj kmetske množice ne marajo.

Na shodu v Vršcu v Vojvodini se je vršilo zborovanje Združene opozicije, na katerem so govorili srbski, hrvaški, nemški, madžarski in romunski govorniki.

Brez demokracije ni napredka in izboljšanja.

Bivši minister in eden izmed prvakov Združene opozicije Milan Grol je imel v Senti konferenco, kjer je poleg posebnih razmer v Vojvodini pokazal tudi, kako nujna je za rešitev vsakega, tako narodnega kot socialnega vprašanja popolna demokracija. Med drugim je dejal: Moramo si biti na jasnem, da nihče ne more izvojevati nobenega trajnega izboljšanja, ako si z združeno močjo ne priborimo napredne demokratične ureditve po vsej državi in vseh naših zahtev ne izvedemo v tem novem duhu pravice za vse... Ne dopuščajmo nikjer na nobenem delu naše fronte razpok, da ne bi skozi njih prodrli sumničnja, nezaupanje, nemir in negotovost — da skozi njih ne bi prodrli fašizem. Ni pogojev za fašizem pri nas, če ga ne bodo podprle napake iz naših vrst."

Proglas Pohorčev.

Pohorci, to je dobro poznana JNS je izdala svojim pristašem in prijateljem proglas. V njem mrgoli lepih besedi »o zdravi demokraciji«, »stvarni enakopravnosti«, »širokih samoupravah« in celo o »socialni pravičnosti«. Govori tudi o »kmetu, delavcu in malem človeku« in zahteva načrtno gospodarstvo. Upravičeno lahko sklepamo, da je one čase po zlomu petomajskega poizkusa ko smo imeli pred njo tak zunanji mir, porabila za izdatno pašo na Hitlerjevem zelniku, kamor je itak vedno rada škilila. V tej domnevi nas potrjuje tudi marsikaj drugega. O svojem nacionalizmu pravi: Nacionalizem Jugoslovenske nacionalne stranke pomeni, da stoji stranka neomajno na stališču, da so Srbi, Hrvati in Slovenci en narod in da se ima na tej osnovi razvijati vse naše nacionalno življenje, ker je na tej osnovi Jugoslavija ustvarjena.« »Ideali« JNS so slovenskemu narodu prav dobro v spominu, saj jih je dovolj dolgo prakticirala na njegovem hrbtu. Čudno pa se zdi poštenemu Slovencu, ki je videl razpoloženje slovenskih z demokracijo prežetih množic, odkod še danes taki kliči. JNS opravičuje svoj poziv takole: Do Jevtičevega režima se je zadržala »vzdržno«. »Sedaj pa prilike v državi, ki se na žalost razvijajo docela proti temeljnim

načelom, na katerih je ta država osnovana, silijo stranko, da se zopet aktivneje posveti političnemu življenju« in brani šestojanuarska načela. Prej omenjeni Slovence bo gotovo z nami vred prišel do prepričanja, da taki kliči, kot jih izpušča JNS, lahko samo takrat popolnoma zamrejo, ako pride krik demokratičnih množic do svobodnega izraza. Dokler pa tega ni, pa moramo Slovenci poslušati take »apele« sicer osamljenih klik, ki pa delajo našim očem prikrito.

Organizacija JRZ. Govor ministra dr. Korošca v Ljubljani.

Kljub že skoraj enoletnemu delu organizacija JRZ še ni zaključena. Doslej je organiziranih samo 5 banovin. JRZ se nadeja, da bo do konca maja zaključeno organiziranje tudi po drugih banovinah in da se bo lahko vršil vsedržavni kongres JRZ. Bližajoči se vsedržavni kongres je nagnal tudi voditelje JRZ v Sloveniji, z ministrom dr. Korošcem na čelu, da so se zbrali v mali dvorani hotela Union na konferenco. Navzoči so bili tudi delegati iz posameznih okrajev.

Na tej konferenci je imel dr. Korošec značilen govor. Na začetku je govoril z vidno skrbjo o zmagi francoske ljudske fronte pri volitvah in o abesinsko-italijanskem sporu. Nato je prešel na notranjo politiko in se izrekel za dosedanje stanje. Vlada se ne bo ozirala ne na desno ne na levo, temveč branila to, kar je. Ostro je govoril proti tem, ki spravljajo današnjo vlado, oziroma posamezne njene predstavnike in druge visoke osebe v zvezo z različnimi korupcijskimi aferami n. pr. s Feniksom in izjavil, da so ministri, ki so bili v upravi belgrajske podružnice tega zavarovalnega društva, iz nje izstopili. Na koncu je povdaril, da je JRZ popolnoma nova stranka, da to ni niti nekdanja radikalna stranka, niti SLS. Govoril je tudi o izstopu tkzv. glavnega radikalnega odbora (vodstva nekdanje radikalne stranke) iz JRZ in o njihovem pristopu k Združeni opoziciji. — Po konferenci so bili izvoljeni delegati za glavni odbor JRZ: Dr. Krek, dr. Kulovec, dr. Leskovar. Četrtega delegata določil dr. Korošec sam.

Korak k napredku.

Neka znana država na jugovzhodu Evrope je uvedla novost, da ocarini vse cenjke in reklame, ki jih pošiljajo tuji trgovci v to državo. Tudi napredek k zboljšanju mednarodnih odnošajev.

Packstrasse.

Kakor poročajo listi, bo v naslednjih dneh slovesno otvorjena nova cesta poprek Avstrije, ki ima velik vojaški pomen, tudi turistični. Posebej še za našo državo, kajti tudi avtomobilisti, če je še mogoče kakšen zašel po naši »Jadranski sodobni cesti« k morju in v Italijo, bodo lahko sedaj obšli in to storili po novi Packstrasse. Če še malo počakamo, se bo vršil ves mednarodni promet, tako cestni in telefonski — mimo nas!

Uprava

Na ogled Ti pošiljamo

prvo številko. Če nam jo ne vrneš, Te bomo šteli med naročnike.

Hotel bi plačati naročnino —

Vzemi položnico poštne hranil., izpolni jo s številko 13.763 in nakaži na prvi strani navedeni znesek.

Kadar prideš v Ljubljano,

se oglasi v naši upravi Ljubljana, Breg 12, II. nadstr.

Iz notranje politike

Kaj hoče dr. Maček?

Pod tem naslovom je imel dr. Milan Gavrilović, član glavnega odbora Združene opozicije, v Belgradu predavanje, na začetku katerega se je bavil z mednarodnim položajem, v glavnem pa z notranjepolitičnimi vprašanji Jugoslavije. V zvezi z abesinskimi vprašanji in s francoskimi volitvami je poudaril, da je fašizem danes v ofenzivi, a pomeni vojno, da se ga drugače ne da uničiti kot z lastnim sredstvom, t. j. da se njegovemu nasilju in rožljanju postavi nasproti še močnejša sila. O zmagi francoske levice je rekel, da je velik poraz svetovnega fašizma in da je ravno posledica fašističnega nasilja demokracija. V nadaljnjem govoru se je bavil z notranjimi vprašanji, predvsem z razmerjem med Hrvati in Srbi in z uvedbo demokracije. Odgovarjal je na različna očitanja Srbov dr. Mačku in izjavil, da hoče dr. Maček tako ureditev, katero bi lahko Hrvati sprejeli, toda katero lahko tudi Srbi sprejmejo. Vprašal je: Kaj je to mnogo, če želi dr. Maček, da ljudstvo izbere svoje svobodne zastopnike in da se tem zastopnikom da pravica, da

postavijo vprašanje notranje ureditve te države, da ga mirno rešujejo in mirno dovršijo? Dr. Maček ima pravico to zahtevati, ker to pravico ima vsak državljan te države, vsi vi tukaj, torej jo ima tudi on. — Edino ene pravice nimata dr. Maček in nihče v tej državi in to pravico tudi on že v naprej odklanja vsakemu: da drug drugemu svoje naziranje vsiljujemo. Zaradi tega on s polno pravico govori, da se ta osnovni dogovor Srbov, Hrvatov in Slovencev mora potrditi pošteno, mirno, brez preglasovanja, brez majoriziranja, to je, da v tej skupščini, v kateri bi bili zbrani resnični ljudski predstavniki, za ta sporazum glasuje in da ga sprejme večina poslancev Srbov, večina Hrvatov in večina Slovencev. Ali je to tako strašno? Ta misel, da ne sme biti preglasovanja, je tudi v Krfski deklaraciji. V njej je določba, ki pravi, da se mora osnovni zakon sprejeti s posebno večino. Na to deklaracijo je v imenu nas Srbov dal svoj podpis pokojni Nikola Pašić, v imenu Hrvatov pa dr. Trumbić. In to pomeni tisto, kar je za mnoge strašilo: Vračanje v leto 1918..."

Listi pišejo:

„Slov. zemlja“ od 15. maja 1936 prinaša članek dr. K(ukovca) „Boj za svobodo in demokracijo“:

„Slovenska zemlja“ je zmerom povdarjala, da moramo tudi v Sloveniji po hrvaškem zgledu združiti vse slovensko delovno ljudstvo — kmete, delavce, obrtnike in izobražence — v skupno borbo za svobodo, demokracijo, narodno in socialno enakopravnost. „Slovenska skupnost ne more biti izključno vezana na določeno svetovno naziranje, da bi v boju za svoj obstanek in za boljše bodočnost ponavljali nekdanji način medsebojnega obračunavanja“ (dr. Lončar v „Sl. z.“ dne 15. II. t. l.). „Ne zametujmo svetosti svetovnega naziranja, pravimo pa, da razloček v svetovnih naziranjih nikakor ne bi smel biti ovira slogi slovenskega delovnega ljudstva“ (dr. Štampihar v „Sl. z.“ 30. IV. t. l.).

Veseli nas, da delavstvo vseh svetovnih naziranj in političnih smeri vedno glasneje izraža svojo voljo, da se priključi skupni borbi slovenskega kmečko-delavskega gibanja in da se je pojavil ta glas tako v „Delavski pravici“, „Delavskem obzorniku“, kakor tudi sedaj v „Delavski politiki“. Le z združenimi močmi delovno ljudstvo kaj doseže; zato pa naprej in združite se vsi, ki ste zalirani in preganjani: v slogi je moč in zmaga!

V brošuri „Kongres krščansko socialistične delavske mladine 1936“ piše dr. pater Angelik Tominec pod naslovom:

Pravica in ljubezen

... Ako hočemo rešiti gospodarsko vprašanje v Sloveniji, se moramo zavedati, da je to tudi politično vprašanje. Dokler ne bo imela Slovenija samouprave, ampak bo vladal nad njo centralizem, je nemogoča vsaka socialna zakonodaja. Ne rečem, da bi bilo absolutno nemogoče, da bi tudi v centralistični državi bili za posamezne pokrajine te države različni socialni zakoni, toda kdorkoli pozna življenje, bo priznal, da je to enostavno neverjetno in po človeško govornemu nemogoče. Pravična socialna zakonodaja je možna samo tam, kjer se upoštevajo kulturne potrebe vsakega človeka. Jasno je namreč, da je življenjski minimum pismenega človeka povsem različen od nepismenega človeka. Kar je za enega nujna potreba, je za drugega nepotreben luksuz. Eden in isti zakon je lahko za eno pokrajino pravica, za drugo največja krivica. Državni zakoni so tu radi ljudi, ne pa ljudje radi zakonov.

Ako hočemo rešiti finančno vprašanje v Sloveniji, se moramo zavedati, da je tudi to politično vprašanje. Dokler ne bo imela Slovenija finančne samouprave, tako dolgo je nemogoče, da bi bilo to vprašanje pravilno rešeno. Če naj človek samo daje, ne ve pa, kam ta denar gre in v kakšne namene se porabi, ker mu je vsaka kontrola enostavno onemogočena, tako dolgo tudi ni misliti na to, da bi mogli rešiti vprašanje zaposlitve tistih, ki nimajo dela, pa bi radi delali. Ena in isti finančna uredba je lahko v eni pokrajini

dobrota, in drugo pokrajino vodi v propast.

„Delavska Politika“, glasilo, slovenskega socialističnega delavstva, 2. maja 1936 pod naslovom

Boj za svobodo in demokracijo:

... Vprašanje nastaja, kako naj vodimo boj za svobodo in demokracijo in enakopravnost v državi. Za sedaj so ta boj vodile vse demokratske grupe samostojno ali pa v združeni opoziciji. Socialistično delavstvo, ki je najodkritejši borec za svobodo, je ta boj po svojih močeh vodilo samostojno v smislu svojih starih tradicij.

Večjih pozitivnih uspehov se do danes še ne opaža.

Ker je nadaljevanje tega boja nujno in neizbežno, nastaja novo vprašanje tudi za naše socialistično gibanje, ali naj tudi mi v bodoče vodimo boj po svojih starih in v kri zasidranih tradicijah popolnoma samostojno, brez ozira na levo in desno.

Mislimo, da nas čas, v katerem živimo, sili, da to vprašanje tudi zase rešimo in prelomimo s stari tradicijami in se vživimo v novo dobo, katera nam diktira vse drugačno taktiko, kakršna pa je bila primerna v prejšnjih časih...

Nastane vprašanje, s katerimi grupami naj iščemo sodelovanje, katere osebnosti bodo tu prišle v poštev za skupno borbo? Na to vprašanje odgovorim takoj in sicer sledeče: Za skupen boj pridejo po mojem mnenju v poštev vse grupe, ki se odkrito bore za te naše ideale, vse osebnosti, ki se v pretekli dobi niso kompromitirale v kateremkoli diktatorskem režimu. Z eno besedo, v poštev pridejo vsi, ki so iskreni in brezkompromisni pristaši svobode in demokracije. Čim večji in čim kompaktnejši bo blok za ta boj, tem prej bodo ta postavljeni cilj dosegli.

„Ljudski glas“, tudi socialistično glasilo, 1. maja 1936 pod naslovom

Da vremena se zjasnijo:

... kliče k sporazumu in sodelovanju vse resnične ljudske skupine, da se dogovorimo za skupno akcijo, da povemo vsem Srbom in Hrvatom: Mi (namreč Slovenci, op. ur.) smo tudi tukaj in delo za preusmeritev našega državnega življenja se ne sme izvršiti brez nas, še manj pa na naš račun. Delovno ljudstvo Slovenije ima svoje interese in danes, ko se pričakuje rešitev tistih vprašanj, ki bi se lahko že davno prej rešila, mora to delovno ljudstvo paziti, da ne bo oškodovano po svoji krivdi.

„Slovenija“, 17. aprila 1936 pod naslovom

Kultura in gospodarstvo:

... Naša kultura bo ostala kultura beračev, dokler ne bomo dosegli gospodarske samostojnosti, dokler ne bomo o tem, kako naj se razdele javne dajatve, ki jih plačuje naše ljudstvo, sami in izključno sami v Ljubljani odločali, dokler ne bomo svoje gospodarske politike in organizacije imeli popolnoma sami v rokah, da bomo lahko tudi sami določali, kako naj se razdele naša veleposestva in kako naj se uživajo naša rudniška in industrijska bogastva.

Slovenske občine in občinske volitve

V oktobru 1933 so se vršile v Sloveniji splošne občinske volitve. V državi je tedaj nasilno vladal JNS režim. V znamenju JNS režima so se vršile tedaj občinske volitve.

Kaj je pomenjala JNS za slovenski narod? JNS je bila tista, ki je poniževala slovenski narod v pleme. JNS je zatirala slovenski jezik in slovensko kulturo. JNS je rušila in uničevala slovensko gospodarstvo, upravljala na beraško palico slovenskega kmeta in obrtnika, zapostavljala industrijo v Sloveniji in posredno s tem večala brezposelnost. JNS ni imela — kljub ogromnim davkom — nikoli denarja za javna dela v Sloveniji. JNS je bila tista, ki je zatirala sleherno državljansko in narodno svobodo Slovencev.

Slovenski narod se ni nikoli odrekel pravicam, ki mu kot narodu gre. Nikoli se ni odrekel pravic, da sam odloča o svoji usodi, o svoji politiki, o svoji kulturi. Zato slovenski narod ni bil in ni mogel nikoli biti pristaš in nosilec JNS.

Občinske volitve oktobra 1933 so se vršile v znamenju boja beograjske čaršije in njenih slovenskih pomagačev — Kramer, Pucelj — proti slovenskemu narodu. Z nedemokratskim terorjem nad narodom sta hotela Kramer in Pucelj prisiliti slovenski narod, da se izreče za politiko čaršije in njenih slovenskih pomagačev, da se s tem odpove samemu sebi, da samemu sebi podpiše smrtno obsodbo. S takimi sredstvi in v takih okoliščinah je dobil JNS režim v Sloveniji 296 občin od 368, ali 46% vseh volilnih upravičencev ali 67 odstotkov volilnih udeležencev (na Hrvaškem pa 62.1% volilnih udeležencev). Toda te številke so oznanjale teror JNS, ne pa zmage JNS nad slovenskim narodom. Slovenski narod se je bojeval dalje s trdnim upanjem na zmago.

Politični položaj v državi se je spremenil z zmago Združene opozicije pri državnih skupščinskih volitvah 5. maja 1935. Sledila je prehodna današnja vlada Stojadinović-Korošec-Spaho.

V tem spremenjenem položaju v državi so se vršile tekom letošnjega leta v 21 slovenskih občinah občinske volitve, katerih se je udeležilo od skupnih 17.961 volilnih upravičencev 11.772 ali 65.5%. Od teh 65.5% so dobile liste JRZ 8.258 glasov, t. j. 45.8% vseh volilnih upravičencev ali 70% vseh oddanih glasov. Volilni zakon in drugo je ostalo isto kakor pri splošnih občinskih volitvah l. 1933. Spremenil pa se je položaj v državi in še bolj v Sloveniji. JNS v

Sloveniji je splahnela. Danes v Belgradu nastopa bivša SLS, vključeno v JRZ. Leta 1933 je takratna opozicija vodila volitve v obrambo osnovnih zahtev demokracije in pravic slovenskega naroda. Danes mora boj preiti iz obrambe v napad. Danes se mora opozicija zbirati pod geslom: od samoupravne občine do samoupravne svobodne Slovenije!

Po zakonu se vršijo letošnje jesen zopet splošne občinske volitve. Sedanji notranji minister dr. Korošec je v smislu splošne ljudske zahteve po demokraciji... obljubil tajne volitve. Slovenski narod si bo izkušnje volitev v l. 1933. in letošnjih delnih volitev dobro zapomnil in upošteval. Čim bolj se bliža boj za narodne pravice končni odločitvi, tem bolj je potrebna slovenska skupnost. V tej skupni slovenski fronti vseli poštenih in zavednih Slovencev ni mesta onim, ki so v službi diktatorskih režimov in nekdanje JNS obračali orožje proti lastnemu narodu in ga strahovali, pa tudi, če se sedaj nahajajo v opoziciji. V tej slovenski skupnosti, ki se mora ustvariti v sleherni vasi in občini, pa tudi ni mesta onim, ki hočejo narod, ki teži po skupnosti, umetno razdvajati v liberalce in klerikalce, vztrajajoč pri oni žalostni slovenski razcepljenosti, ki je prinašala voditeljem nekdanjih strank velike koristi, narodu pa stalno škodo in izgubo.

V sleherni občini se morajo združiti vse zavedne slovenske skupine, ki so za odločno borbo za narodne pravice in lepšo narodovo bodočnost. Na podlagi gospodarskega sodelovanja za lajšanje bede in boja proti krizi in na podlagi boja za narodove gospodarske in politične pravice se pa tudi morejo združiti vse skupine, ki jim je lastna in narodova usoda pri srcu. J. B.

Koroški Slovenci ne marajo Habsburžanov.

Legitimisti in Heimwehrovci v Avstriji so v zadnjem času razvili veliko akcijo, da avstrijske občine na svojih sejah izvolijo Otona Habsburžana za častnega občana. Temu pritisku legitimistov in Heimwehra so podlegle občine v Gornji Avstriji, kjer je bila razvita posebno močna agitacija. Po tem so se vrgli avstrijski legitimisti na Dolnjo Avstrijo, posebno na Koroško. Njihove namere v slovenskih občinah Koroške niso imele uspeha, ker so vse slovenske občine odbile izvolitev Otona Habsburškega za častnega občana, češ da niso Habsburžani nikoli nič napravili za Slovence.

... Dokler bomo tedaj Slovenci dopuščali, da bodo drugi določali, kolikšne in kakšne davke imamo plačevati in bo veljalo da to, kar se od teh davkov zbere, sploh naše ni in da moramo nato bolj poniževalno in bolj brezuspešno prosjati kot berač za tuj milodar, da se nam od tega našega denarja oskrbi univerza s potrebnimi sredstvi, zgradi most ali tla kuje košček ceste, toliko časa ne moremo reči, da smo kulturni in polnopraven narod, pa če bi tudi

na leto izšlo petsto slovenskih knjig in bi imela vsaka vas svoj časnik. Dokler ne bomo imeli lastnega narodnega gospodarstva, toliko časa nas bo svet imel za duševno manj vredne, ki potrebujejo skrbstva, kot ga potrebuje slaboumni preklicaneč, kateremu se opravilna sposobnost ne priznava. Prva in poglobljena točka vsakega slovenskega političnega programa mora tedaj biti gospodarska samoodločba slovenskega naroda.

Kaj prinaša slovenskemu kmetu gibanje Gospodarske Sloge?

Gibanje Gospodarske Sloge, o katerem smo začetkom pomladi prvič slišali iz Hrvaškega, se je močno razširilo tudi po nehrvatskih pokrajinah Jugoslavije in zajema vedno močnejše tudi Slovenijo. Slovenski kmetje so dobili podobno organizacijo kot Hrvatje tudi za Slovenijo, s centralo v Ljubljani. Načelstvo in nadzorstvo slovenske »Sloge« se je konstituiralo že 19. marca t. l. Za predsednika načelstva je izvoljen g. Jože Černe, kmetovalec iz Zgornje Šiške. Okrajna zaupništva i. t. d. so ustanovljena že v večih okrajih. Poglejmo zato, kako je to gibanje vraslo in kaj nam slovenskim kmetom prinaša.

Gospodarska Sloga kot gospodarska organizacija hrvatskih kmetov. Njen nastanek, cilji in delo.

Nastanek. »Gospodarska Sloga« se je porodila iz spoznanja hrvatskega naroda, da si mora pomagati sam. V nekaterih krajih Hrvaške je zaradi slabe letine pretila lakota. Ob tej priliki si je hrvatski narod na pobudo svojih vodij začel sam pomagati. Zganile so se tako hrvatske vasi kot mesta. Zbirali so pšenico, koruzo, zelje, denar i. t. d. Zagreb sam je dal čez dva in pol milijona Din. Organizacija tega je vršila »Sloga«, kulturno-gospodarska in podporna zadruga z o. z., ustanovljena julija lanskega leta. Na začetku je bil njen delokrog bolj ozko zamišljen. Za pasivne hrvatske kraje je zbrala okoli 400 vagonov hrane. Kmalu nato je organizirala zbiranje otrok od 6—14 let in jih iz pasivnih, gladnih krajev radi prehrane naselila pri Hrvatih v bogatejših krajih. Takih otrok je bilo okrog 3000. V tem času je vzniknilo med hrvatskimi kmeti samimi gibanje za dvig cenam rogatne živine, ki je pokazalo vso discipliniranost in zrelost hrvatskih kmetov v borbi za svoje gospodarske koristi. To gibanje je na zahtevo kmetov organizirala Sloga po vsej Hrvatski in vseh hrvatskih sejmih z velikim uspehom. Cene so se dvignile za 25—33% povprečno. Tako je iz nekdanje »Sloge« vrasla **močna gospodarska organizacija hrvatskega kmeta**, predstavljajoča njegov trdni sporazum, da v vseh svojih gospodarskih zadevah nastopa skupno in složno. Vedno bolj jasni so postajali tudi **cilji**, do katerih naj pripelje. Kakšni so ti cilji? V prvi številki združnega glasila »Gospodarska sloga« so razloženi nameni zadruge kjer stoji, da hoče »gospodarsko organizirati hrvatskega kmeta a po njem tudi celokupen hrvatski narod, ki živi skupno«. Pod kmetiskim vodstvom hoče pritegniti tudi delavstvo in meščanstvo. Njeno delo temelji na pravilu: »Svoj k svojim«. **Sredstva:** »izvesti hoče svoje namene samostojno in z lastnimi sredstvi, da v svojem delu ne bo odvisna od raznih finansierjev«. **Gospodarska Sloga ne bo opravljala sama**

neposredno nikakih trgovskih opravil. Dajala ne bo niti posameznih kreditov niti jemala na sebe rizika za razne posle«. Ustvariti hoče hrvatskemu narodu samo trdne **temelje** na katerih si bo sam po svojih potrebah in z njeno pomočjo ustvaril svoj gospodarski združni organizem. »Glavna naloga Gospodarske Sloge pa je, da **zveže** v čvrsto gospodarsko organizacijo vseh deset tisoč vasi in mest potom svojih zaupništev, da bo postala **hrbtenica gospodarske organizacije hrvaškega kmečkega naroda in nositelj celokupne gospodarske inicijative v borbi s krizo**«. Vse stroške poslovanja krije z vpisnino.

Videli smo, kake cilje si je hrvatska »Gospodarska Sloga« zastavila. Kako se jim bliža? Poleg prvih akcij za pomoč pasivnim krajem in gladnim otrokom se je najbolj razširila v borbi za dvig cenam klavne živine. Poleg te borbe, ki je zajela močno že tudi nehrvatske pokrajine, in katere so se lotile po njej tudi nekatere druge organizacije (v Srbiji; v Sloveniji »Kmečka zveza« in »Kmetijska družba«), je vodila in vodi »G. S.« še mnogo drugih. **Proti mitninam in taksam**, ki jih mesta nalagajo kmetu, če pride kaj prodati, je vodila in še vodi uspešno borbo (Slav. Brod), za **preskrbo s semenskim žitom** je osnovala v pasivnih krajih pri svojih zaupništvih **semenske shrambe »Gospodarske Sloge**«, ki so kmetom pravočasno oskrbele semensko žito. Za te shrambe so skrbeli kmetje sami brez posebne pomoči centrale. Razmere med poljskimi delavci so bile nevdružne. Da ne bi naprej delali zastonj, so pod okriljem Sloge skupno zahtevali **zvišanje plač**. Znano je, da so ravno veleposestniki in večji vinogradniki najnižje plačevali. V takih primerih so sklicali sestanek med izmed sebe izbranimi zastopniki in gospodo, obenem z zastopniki Sloge. Če ni šlo za lepa, so poskusili tudi drugače. Bilo je tudi več štrajkov. Tak razgovor je znan iz Samobora. Včasih so štrajkali kmetje in mestni delavci skupaj (n. pr. v Slavonski Požegi). Delavcem so kmetje pri tem s hrano pomagali. Mezde, ki so bile prej navadno 8—10 Din dnevno, so dvignili za povprečno 50%, kar je seveda še vedno premalo. Bilo je tudi več poizkusov za **dvig mlečnih cen** i. t. d. V zadnjem času, ko se bliža žetev, se že pričinja z **organizacijo prodaje žita**, posebno pšenice, da ne bi spekulanti ob žetvi zopet poceni kupili, pozneje pa drago prodajali. O vsaki taki kmetiski borbi, o nje vzrokih in uspehu bi lahko obširno pisali. Hočemo pa samo pokazati, kako je hrvatski kmet v stiski dozorel in kako se je razvil v politiki naučil sloge tudi v gospodarstvu. Kmet je spoznal, da mora zoper slogo svojih nasprotnikov postaviti svojo slogo. Celo »skrivnost« razlaga list »Gospod. Sloga« tako: Kmet

vsak dan bolj in bolj uvideva potrebo, da si svoje življenje in svoje gospodarstvo zaščiti in zagotovi proti izžemanju in propadu. Zdaj ko je poskusil moč svoje sloge in gospodarske organizacije, dobiva voljo rešiti po vrsti vsa ona vprašanja, ki ga tarejo in mu ne dajo dihati, kaj šele napredovati. Mi tako prizadevanje naših kmetov pozorno zasledujemo in kadar med samimi kmeti dozori katero od teh vprašanj in ko se sami odločijo, da ga hočejo rešiti, se obrnejo na svojo »Gospodarsko Slogo«. Hrvatski kmetje so si v »Slogi« zgradili trdno mrežo zaupništev, ki so njihova najbolj trdna garancija, da bodo stvari take kot bodo sami hoteli. **Zaupniki** kakršnikoli, **smejo biti samo kmetje od pluga in motike**. »Da se bo mogla izpeljati gospodarska organizacija, katera bo ščitila interese hrvatskega kmečkega naroda, je nujno, da tako organizacijo **vodijo** in imajo v njej odločilno besedo **kmetje sami**... **Gospodarska osvoboditev kmeta bo delo kmetov samih, ali je pa sploh ne bo. O tem so prepričani vsi hrvatski kmetje.**« (»Gosp. Sl.« št. 1.)

V taki organizaciji je danes organiziranih že blizu 100.000 hrvatskih kmetov. Jedro okoli katerega je danes združen hrvatski narod. Mnogi se pri vsem tem le vprašujejo, ali bodo kmetje uspeli, ali bo akcija »Sloge« res koristila vsem kmetom in jih pripeljala do boljšega življenja. Glavni uspeh hrvaških kmetov je v njihovi slogi, ki je nujen predpogoj za še nadaljne borbe proti vsem taksam in mitninam, za dvig cen tudi drugim svojim proizvodom (drobnica, rž, jajca, tobak, ki pridejo tudi za najsiromašnejše v poštev), za davčno razbremenitev siromašnih in za obremenitev onih, ki imajo velike dobičke i. t. d. Poiskati si bodo morali zaveznika v mestih, v organiziranih delavcih in obrtnikih v prvi vrsti. **G—b—**

(Dalje prih.)

Priobčujemo članek našega prijatelja o Slogi. Prosimo vse prijatelje, zlasti kmete, da nam o Slogi pišejo v list. Poročila o sestankih itd. bomo radi prinašali. Poročali bomo tudi, kako so hrvaški kmetje to ali ono stvar organizirali in izvedli.

Veliko zborovanje Slovencev in Hrvatov

V nedeljo 17. t. m. se je na pobudo pristašev slovenskega gibanja v ptujskem okraju vršilo veliko zborovanje Slovencev in Hrvatov v Dubravi pri Zavrču na hrvaških tleh, tik slovensko-hrvaške meje. Zborovanja so se udeležile ogromne množice, čez pet tisoč slovenskega in hrvaškega ljudstva. Prihajali so v spremnih s slovenskimi in hrvaškimi zastavami, okrašeni, na kolesih in z vozovi. V spremnih so nosili table z napisi »Zahtevamo takojšnje volitve«, »Zahtevamo svobodne volitve«, »Slovenijo

Slovenecem — Hrvatsko Hrvatom«, »V svobodi in miru za kruh« itd. Zborovanje se je pričelo ob pol 3. uri popoldne in je trajalo tri ure kot ogromna manifestacija za svobodo slovenskega in hrvaškega naroda, proti fašizmu in zatiranju, za pravico, svobodo in mir. Med govori šestnajstih govornikov so igrale godbe narodne himne in pesmi, pettisočglava množica pa je pela. Na zborovanju so se vrstili hrvaški in slovenski govorniki. Za Slovence so govorili dr. Dobovišek, Lubienski, Vindiš, Kreft, Ban in Kerenčič, za Hrvatje pa odposlanec dr. Mačka prof. Tomašič, dr. Odič, Dolanski, Antolič, Oković, Mrzljak, Svoboda, Gazdek, Golovič, dr. Ban. S slava klicaj pa so se spomnile velikih pokojnikov: Slovencev Janeza Kreka in Ivana Cankarja in Hrvatov Anteja in Stjepana Radića.

Akcija za ureditev vlog in dolgov

(Dopis.)

Eden najbolj vidnih znakov splošne krize je velika zadolženost na vseh straneh in v vseh slojih. Dovolj znano je, da je l. 1934. bilo v Sloveniji samo davčnih eksekucij nad 195.000; sodnih eksekucij pa je bilo nad 70.000. Slovenija pa ima, grobo vzeto, 600—700.000 nad enaindvajset let starih državljanov. Če odštejemo vse tiste, kateri ne morejo biti prizadeti po denarnih eksekucijah, in one, ki nič ne pridobivajo, si hitro ustvarimo sliko, kako velika je zadolženost.

Zadolženost je torej vprašanje, ki za mnoge predstavlja nad vse važno vprašanje. Tako je prišlo, do priprav posebnega društva dolžnikov, ki bi si v okviru zakonov skušali pomagati. Poskus pa je bil v kali zadušen. Ali zato, da morejo nekateri še naprej kupovati posestva za slepo ceno?

Dne 26. aprila se je zato vršila konferenca med zastopniki banovine in pripravljanim odborom Društva dolžnikov. Konference so se udeležili med drugimi gospodje Škrbec, Rebek, Klun, M. Rozin, Ogrin, Florjančič S., J. Kos, J. Tribuč, Ravnihar, Vabič. Tam navzoči gospodarstveniki so se zedinili na naslednjih zahtevah: 1. Vse eksekucije in dražbe naj se ustavijo brez ozira na stan, dokler se z zakonom ne uredi razmerje med upniki in dolžniki. 2. Takoj naj se izda odredba o obrestih, primerna današnjemu zaslužku, za vlagatelje in dolžnike. 3. Dovolj naj se ustanovitev Društva dolžnikov za Slovenijo, za katero so bila že predložena pravila.

Nekateri, ki jim ta akcija ni po godu, jo napadajo, da je politična. Tako je pisal tudi »Domoljub« z dne 30. aprila. Ali je reševanje gospodarskih vprašanj že politika? Eno je gotovo: s samimi izgovori in podtikanji se kriza ne bo rešila. Če dolžniki ne branijo svojih interesov, jim očitajo, da nič ne naredo; če pa povedo resnico, pa pravijo, da uganjajo politiko.

Kdo sta Jirs in Bavh?

Jirs in Bavh, junaka našega podlistka sta — dva vola. Kupljena, vzrejena in zopet prodana. Prodana za toliko nižjo ceno, kakor pa je pričakoval in upal njun lastnik, oče kmečkega fanta Tila Oplaza. Zgodba o dveh volih, ki pa je še veliko več. To je zgodba kmetove družine, ki že dolgo, dolgo računa na izkupiček pri volih, da bo poravnala davke in kakšen dolg in si nakupila potrebnega za dom. Vse račune pa lahko prekrižajo prekupci, ki določajo cene. Težek položaj, ki vede v obup ali — v odpor.

Tudi k nam je prodrlo gibanje hrvaških kmetov, da sami določajo cene. Za ceno živine gre danes boj **združenih** kmetov. Zato cena živine danes ni več samo skrb kmeta, ki je priredil živinče, da ga proda in dobi denar. Cena živine tudi ni več samo skrb poklicnega gospodarstvenika, ki ve, da odvisi od ugodne cene živine položaj celih predelov domovine. Boj združenih Tilov Oplazov je potegnil to srčbo iz njihovih domov in jo postavil na svetlo pred vso javnost.

Pisatelj „Jirsa in Bavha“ pozna kmečko življenje od blizu. Vsak bo to čutil po veliki ljubezni, s katero opisuje našo zemljo in ljudi. Pisatelj „Jirsa in Bavha“ pa je tudi velik umetnik. S svojo besedo nam približa življenje bolj kakor vse razprave.

Zato smo prepričani, da nismo mogli dati bralcem nič zanimivejšega in boljšega, kakor sta „Jirs in Bavh“.

... Svatje, bratje, vzdramite se!
Da kopljemo zase, da zidamo zase,
da zase trpimo!...

... Svatje, kedaj bo vaš kelih
do vrha poln? Ti črna dolina,
kedaj ti bo sijalo tisto jutro, ko bo
ozdravljeno vse koprnenje, ko bo
žarka resnica ta pesem o paradižu?

Iz „Kurenta“

Prežihov Voranc

Jirs in Bavh

(Ponatis po neodvisni slovenski reviji „Sodobnost“).

1.

Najemniki na grofovskih hubah so se preživljali po večini iz dohodkov poljedelstva in živinoreje, ker gozdov ne smejo izkoriščati. Kolikor pa ti dohodki ne dosežajo, se mora zaslužek iskati v gozdu pri drvarjenju in pri vožnjah.

Tako je bilo tudi pri nas.

Pri nas je bila živinoreja važnejša od poljedelstva, ker je ležala naša huba na hribu in njena zemlja ni bila ugodna za žito. Kadar je dobro obrodila, je vračala petkratno seme — le enkrat vem, da je rž obrodila osemkrat in smo potem imeli na mizi vse leto debel rženjak, dočim se je pri nas h kruhu vedno oves ali ječmen zraven mlel. Že pri navadni letini niso dosegale nove žetve in se je moralo dokupovati. Kadar pa je bila kaka nesreča, da je pobila toča ali rast požgala suša ali pa je

Ivan Cankar

(Ob šestdeseti obletnici rojstva.)

Pred šestdesetimi leti, 10. maja 1876. je siromašna slovenska mati na Vrhniki rodila Ivana Cankarja. V siromaštvu rojen je zrasel v pomanjkanju doma, v šolah in pozneje v življenju. V pomanjkanju in trpljenju je tudi umrl, ko je zapustil množico knjig, v katere je dajal kapljo za kapljo svojega življenja do l. 1918, ko je 42 leten s slutnjo, da bo naše ljudstvo zaživelo novo življenje, legel v grob.

Da ni umrl razmeroma mlad, ko sta mu lakota in boj z okolico in z oblastjo izžrpala telo in duha, bi slej ko prej ostalo njegovo življenje tako, kot je bilo prej. Sveže sile svojemu delu bi črpal iz svoje ogromne notranje moči in pa iz življenja v slovenski družbi, sredi katere je živel, družbi, ki je ostala ista vse do danes, polna laži in hlapčevstva. In morda bi bil še nešteto krat opljuvan, kakor je bil za svojega življenja, ko je upal razgaliti vso svojo moč in nemoč, upanje in brezupje, ljubezen in zaničevanje, ko se je spovedal do podrobnosti brez laži in hinavščine.

Zapustil nam je za devetnajst debelih knjig povesti, črtice, dram, razmišljanj. To je veliko pismo, ki je pismo slovenskega naroda, kateremu se on ni nikoli odtujil in je zato pretrpel mnogo.

V čem je veličina Ivana Cankarja? Trpljenja njegove in tisocev slovenskih mater je občutil in ga prelil na papir v velikem ljubezenskem spevu o materi. Do konca svojih dni je ostal združen z narodom, občutil vsak njegov utrip, žalost in veselje, bol in tiho upanje, tlačnost in upor. Njegovo delo je velika bol, iz tlačnosti vzrasla, pa izzveneva v sluteno upanje in mogočen odpor. Odpor zoper krivice, ki so jih prizadevali tujei in lastni ljudje. Postavljali so se za voditelje, v resnici pa so se skrivali v frakih in talarjih hlapci, neznačajni potuhnjenci, služabniki brez hrbtenice. In tedaj je izrekel Cankar veliko resnico o nas, da si bo narod slovenski svojo usodo koval sam, ne bosta mu je ne frak ne talar. Cankar je mnogo opeval domovino, njegova beseda je trda, globoka, iz dna duše iztrgana, zato pa tako resnična, utrip ljudstva, stisnjene v spone. In kakor so hlapci, tlačitelji ljudstva lezli po lestvi časti in slave preko ljudskih hrbtov višje in višje, bodisi da so bili to vaški bogataši, ali učitelji, ali druga »narodna« gospoda, jih je neusmiljeno razgaljal, jih bičal, se boril z njimi in bil klicar ljudstva, resničnega naroda, za pravico in resnico, prikazujoč svetle like, rušeče se pod žrtveniki, toda porušene nikoli. Zakaj Cankar je imel veliko vero v zmago resnice in pravice, vero porojeno v ljubezni do matere in do ljudstva, zraslo v lastnem trpljenju, pomanjkanju in preganjanju.

Doba, ko je Cankar pisal naš veliki testament, je bila kruta, težko je bilo besedo spregovoriti in marsikaj izgovorjenega je bilo le senca tega, kar je bilo občuteno in ni smelo v trdo, odkrito obtožbo.

Cankarja ni več, da bi zavil tel bič, da bi preklel hlapce; toda imamo njegov veliki testament, ki ga je napisal slovenskemu ljudstvu za resnico in pravico. Globoko v naša srca je pogledal, da nas je vzdramil njegov krik:

»Le vkup, ti uboga gmajna! Bakljo prižgimo, prižgimo jih sto, da nam bodo svetile do rabeljnov, do biričev. Naše meso jih je nasitilo, naša kri jih je napojila — tujajmo svoje meso in svojo kri! Mi smo sejali, naša je žetev, sužnji vstanite! Le vkup uboga gmajna!« (Kurent.)

J. K.

ozimino vzela zima, tedaj so jemali kmetje iz gozda, bajtarji in najemniki pa smo bili navezani na izkupiček iz živinoreje ter na postranske zaslužke. V miznik se je naselil ovsenjak ali pa še tega ni bilo.

Ni torej nobeno čudo, da je pri nas bila živina tako v čisljih. Tudi jaz sem se zelo zgodaj navzel tega družinskega spoštovanja do živine, ki je izviralo iz strahu, da se utegne pripetiti nesreča ter nam odjesti kruh. Naša čustva so vedno trepetala nad hlevom. Bil sem priča, kako je oče s pridrževano sapo na prste računal, kdaj bo pri kravi potekel rok, kako je z dlanmi meril prirastek na volih in glasno sam pri sebi ugibal prirejo. Ako je po nekaj zalogajih odložil žlico, smo takoj zaslutili nesrečo.

„Kaj pa je ...?“

„Žamp že dva dni ne prežveka ...“

Takoj smo bili vsi siti.

Nobena novica nas ni tako vznemirila in na nas tako porazno vplivala, kakor vest o kaki živinski nesreči v okolici.

„Pri Marogu ima priročni kamen ...“

„Pri Jakobu se je odročni strgal ...“

„Pri Zdihu so morali vola klati ...“

Kaj so bile proti temu novice:

„Prestolonaslednika so ubili v Sarajevu ...“

„Premisl je padel ...“

„Pri Svetem Roku je v cerkev udarilo ...“

Otroci smo že v zgodnji mladosti začeli delati pri živini. Jaz še v šolo nisem hodil in že sem bil pri rali in vlaki očetu za gonjača. To je bilo zelo naporno delo, ker so bile njive strme in lapornaste, voliča sta bila po navadi slabotna, brazdi komaj kos, vozare so bile preraščene s trnjem in ostrogovino, jaz pa bos. Oče se je razburjal in orička ni padala samo po živini temveč čestokrat tudi po meni. Ko sem postal holar, sem postal tudi pastir. Z desetimi leti sem bil že za krmilca, kmalu sem bil za volarja, za kravarja, dokler niso sploh vsa hlevska dela prišla name. Hlev torej ni bil zame samo torišče truda in dela, temveč mi

Naš oder

Kralj na Betajnovi.

Kralj na Betajnovi je ena najboljših Cankarjevih dram, ena najboljših v slovenski literaturi. Ta drama v živo posega v naš čas, saj je brana ali pa na odru igrana tako sveža. Ljudje, ki jih v njej srečujemo, imajo v našem življenju vrstnike. Kaka je vsebina te drame?

Kralj na Betajnovi, ki je večja vas, je Kantor, tovarnar, krčmar, posestnik; človek, ki je posojal denar, ali pa si je pridobival grunte s krčmo in tovarno. Strahuje vso svojo družino. Hči naj bi se možila po njegovi volji; nečakinja mora v kloster, ker tako hoče on, ki se je polastil po bratovi smrti tovarne! Kantor je brezobziren. Smoter, ki si ga postavi, mora doseči. In zdaj, ko je pol Betajnovi njegove, hoče biti še poslanec. Ni klerikalec, v zadnjih volitvah je kandidiral na nasprotni listi. Toda zdaj se pobotata z župnikom (Kantor mu bo zgradil hleve!) in Kantor bo kandidiral kot dober krščanski in naroden mož. Ljudje govore o njem marsikaj, tudi zločine mu prisojajo (umor brata!). Toda odvisni od njega in strahopetni se mu v obraz prilizujejo. Kantor ve za vse to. Sin zapitega Krnea, bivši študent Maks pa si vendarle upa v obraz povedati Kantorju vso resnico. Deloma radi Kantorjeve hčere Francke, ki jo ljubi, v glavnem pa radi resnice in pravice. Šunta narod, zbira gradivo proti Kantorju. Ta se ga hoče otresti, ga natovoriti z denarjem in odpraviti v svet. Tudi hči bi mu dal, samo da bi Maks molčal. Ta je neuklonljiv. Zato mora pasti. Kantor ga ustrela s puško Bernota, ženina Francke. Kdo je morilec? Vsi zasumijo Bernota, ker sta se z Maksom zasovražila radi Francke. Kantor je tudi župan. In sodnik pride in izprašuje o umoru. Ko Kantor pove, da Maksa ni Bernot ubil nego on sam, mu tega ne

je postal tudi dom tihe, mladostne sreče, prepreden s tajinstvenimi sanjami in poln zlatih načrtov in skritih upov, ki so medleli skozi zatohlo soparo kipečega gnoja. V hlevu sem sam s seboj nemoteno prebavljal dogodke dneva, prisluškoval utripanju tihih in blestečih želj, ki so se kopale za odmevi hlevskega življenja, in delil veselje in žalost z živino s tako zaupljivostjo, kakoršne še nikdar do nobenega prijatelja nisem imel. Živina je razumela vsako mojo slutnjo, vsako mojo bol je sočutno vsrkavala, na vsak moj vrisk pršerno odgovarjala.

Naš hlev je bil dolg, z neobokanim, nizkim stropom in neotesanih tramov, ki so bili vsi zastrti s pajčevino, polno izsušenih muh. Zid je bil neometan, mokrotan, poleti in pozimi so po njem neprestano polzele umazane kapljice različnih barv. Majhna, štirioglasta okenca so bila po večini tudi s pajčevino zastrta in od nesnage zelenkasta in neprozorna. Ali čudno! Kljub temu se je skozi beli dan tako vedro blestel, so jih solnčni žarki s tako razkošnimi

verjamejo. On, Kantor, da bi to storil? To je gola šala. Samo za hip je Kantorja zgrabilo kesanje, potem ne prizna ničesar več in ves je, kakor je bil, trd, okrušen, strah svoje družine in leze naprej, tudi preko trupel.

Drama konča, ko skliče Kantor volilno posvetovanje, mimo okna pa ženejo Bernota, ki da je morilec Maksa.

Drama je polna pretresljivih, težkih prizorov. Vse Cankarjeve drame so težko vprizorljive za slabše diletantske odre. Boljšim odrom pa jo toplo priporočamo, ne le radi res visoke umetniške vrednosti, nego tudi radi resnosti

in resničnosti v prikazovanju globokega življenja in borbe.

Drama zahteva okrog petnajst oseb, od teh štiri ženske. J. K.

Našim odrom primanjkuje iger. Da bi to vrzel izpolnili, bomo poleg navodil, katere starejše igre naj naši odri igrajo, prinašali tudi krajše igre in prizore. Kot prvo prinašamo v današnji številki na sedmi strani začetek enodejanke „Nežna stvarca ali generalov pes“, ki jo je po humoreski ruskega pisatelja A. P. Čehova (1860—1904) dramatisiral A. Irošnikov. Upamo, da s tem ustrežemo mnogim ljudskim odrom, ki tožijo o pomanjkanju primernih iger.

Svetovno časopisje

Največje število časnikov izhaja v Angliji, Franciji, Ameriki in Rusiji, dočim tisk v Nemčiji, ki je nekoč imel tudi v mednarodnem svetu važno vlogo, v času, odkar vlada nacionalno-socialistični režim, po številu in po pomenu pada. Na prvem mestu navedene države se med seboj po načinu svojega časopisja zelo razlikujejo.

Anglija je dežela časniških koncernov, to pomeni, da se je več časnikov združilo v enega pod enotnim vodstvom z namenom, da svoj veliki list bolj uveljavi in da list prinaša več dobička. Angleški listi imajo velikansko naklado. Značilno za Anglijo je, da ima razmeroma malo dnevnikov (255). Enostavnost angleškega parlamentarizma — v glavnem so tri stranke: konzervativna, liberalna in socialistična — vpliva tudi na tisk. Vsaka skupina ima svoj velik dnevnik. Konzervativce zastopa „Daily Telegraph“, ki se tiska v 1 in pol milijonih izvodih. „News Chronicle“ je edini liberalni časnik, „Daily Herald“ pa edini socialistični časnik, ki se tiska v en milijon 200.000 izvodih dnevno. Dokajšen političen vpliv ima tudi konzervativni dnevnik „Times“. Drugi vodilni listi, ki ne zastopajo

kake politične stranke, so: „Daily Mail“, ki je z naklado 2 milijonov izvodov največji dnevnik Anglije, „News of the World“, ki je z naklado 3 milijonov največji tednik na svetu, in „Manchester Guardian“, ki je kot trgovski list svetovnega pomena.

Francoski dnevniki se dele v 2 veliki skupini: v pariške, ki so zunanje politično važne, in v provincionalne, ki imajo le notranje političen pomen. Pariški časniki prinašajo ali samo novosti (n. pr. „L'Intransigeant“) ali zastopajo določeno stranko. Največji časniki so: „Le Petit Parisien“, ki ga tiskajo ob delavnikih v 1.800.000, ob nedeljah v 2 milijonih izvodih. „Le Matin“, „Temps“. Ti listi so doslej več ali manj zastopali desničarske vlade. Glasilo francoskih fašistov je „L'Action Française“, „L'Oeuvre“ zastopa levičarsko usmerjeno meščanstvo, „Le Populaire“ je glasilo socialnodemokratke, „Humanité“ pa glasilo komunistične stranke.

Amerika (U. S. A.) je dežela, v kateri prinašajo časniki največ senzacij. Uvodnikov in daljših člankov v ameriških časnikih ni, pač pa zavzema večino prostora kratka poročila in obrobne

opazke. V Ameriki so časniški koncerni najbolj razviti, n. pr.: Hearst-Newspaper-koncern izdaja 23 časnikov, Scripps-Howard koncern pa 26 časnikov. Največji časnik Amerike je „Chicago Tribune“, ki ima dnevno naklado 819 tisoč 800, ob nedeljah pa 1.140.000. Ameriški časniki imajo ob delavnikih po 60—80 strani, ob nedeljah pa do 400 strani. Stane pa tak časnik 2—5 ct (1—3 Din).

V stari **Rusiji** je izhajalo 1131 listov, v sedanji pa 12.363. Listi izhajajo v 79 jezikih. (Pred vojno v 24.) Največje število listov izhaja v ruskem jeziku in sicer 8676. „Moskovska pravda“ izhaja v en milijon 708.500 izvodih, „Izvestja“ v 1.600.000, „Literaturnaja Gazeta“ v 300.000, mladinski časnik „Murzilka“ v 150.000 izvodih itd.

Ribe, ki ne znajo plavati

Ameriški učenjak Ryde je prinesel iz malo raziskanega Virginijskega gorovja znanosti doslej nepoznano vrsto rib. Te ribe, ki jih štejejo med „zrcalne krape“ imajo samo eno vrsto ljusk vzdolž hrbtenice, drugače imajo gladko rdečkasto kožo. Te ribe, ki žive v kotanjah gorskih potokov, imajo to pri ribah edinstveno lastnost, da sploh ne znajo plavati. Če vržeš tako ribo v potok, pade na dno kakor kamen in napenja vse moči, da bi zlezla v jamo, kjer ni močnega vodnega toka. Raziskovalci so ugotovili, da ti krapci sploh nimajo plavalnega mehurja, ki ureja ravnotežje v vodi. Ta, na prvi pogled tako čudni pojav, so znanstveniki kmalu razložili. Gorski potoki v Virginiji so deroči hudourniki, ki bi odnesli in razbili ob kamenju vsako ribo, ki se ne bi tesno oprijemala dna. Ribe sploh ne morejo plavati v teh potokih. Zrcalni krap se je prilagodil naravnim okoliščinam in se pri tem znatno izpremenil. Plavalni mehur mu je postal nepotreben in je sčasoma popolnoma izginil.

Žene v Jugoslaviji proti fašizmu

V Jagodini se je vršilo veliko zborovanje Združene opozicije, ki je imelo velik odmev radi sodelovanja žena. Ženski akcijski odbor je že teden dni pred zborovanjem s tiskanimi plakati klical žene na odločno borbo proti fašizmu. Na zborovanju je bilo mnogo žena, tudi iz vasi. Nastopila je tudi ženska govornica. Govorila je o težavah in nalogah današnje žene in naglasila, da je žena največji nasprotnik fašizma. Razkrinkavala je zlasti poizkuse jugoslovenskih fašistov, da bi dobili ženo na svojo stran — enako kot v nekaterih drugih državah, kjer so izrabili ženino politično neizšolanost, da so ji nadeli svoj jarem. Govoreč o zborovanju Hodžerinih „borbašev“ v tem kraju je rekla: „Kakor g. Hodžera obljublja ljudstvu svobodo in demokracijo — toda samo v besedah, ravno tako so na tem zborovanju obljubovali tudi ženam svobodo in enakopravnost. Fašizem pomenja revščino, lakoto in brezposelnost, tlačenje navznoter in vojno na zunaj. Radi tega se morajo žene boriti v onem gibanju, ki je edini izraz borbe najširših plasti ljudstva — za svobodo, mir in napredek.“

Spoznanje, do katerega so prišle te žene, mora združiti tudi slovenske žene ob strani moža v skupnem slovenskem gibanju, proti prizadevanjem jugoslovenskih fašistov. Uspeh teh in vsak neuspeh slovenskega gibanja bi zadel njo še mnogo bolj, kot pa bi zadel uspeh fašizma srbsko ženo, ravno zato, ker je slovenska žena. Slovensko žensko gibanje mora biti nujno del splošnega slovenskega gibanja, če noče, da bo pomagal tudi glavnemu svojemu nasprotniku — fašizmu, v tem slučaju jugoslovenskemu.

Višje šolstvo v Jugoslaviji. V naši državi je 163 gimnazij z 83 tisoč dijaki, 35 poljedelskih šol s 1400 učenci, 8 strokovnih tehničnih šol in 19 bogoslovij.

prameni prediral! Soparne srage umazanih sten so se takrat zablesčale v neštevilnih odsevih, po prostorju pa se je odkril neumorni raj milijonov drobnih gnojnih mušic.

Ob večerih, kadar je legal somrak, je v hlevu zadihalo neko slovesno in veličanstveno življenje. Živina se je vlegala k počitku, sopihala, tresla z otvezami... Prihajal je mir, ki pa ni bil mir, temveč harmonično, v en sam odmev zlit zvonjenje oddihavanja, žvenketanja verig, stresanja, hrpanja, prenasičeno z vonjem vzdušljivosti in utrujenosti...

Še pozneje, ko sem odrasel, ko sem začel spoznavati življenje in vzroke njegovih tako različnih oblik, ko sem se začel zavedati, da pač ni vseeno, če človek spi na židanih blazinah ali pa na zlatih, smrdljivi slami v hlevskih jastih, mi je ljubezen do hleva ostala nespremenjena.

Že prej sem povedal, da smo imeli pri hiši samo en par volov. Dveh parov huba ni zmogla. Oče je pač skrbel, da je vole doma preredil, če se je dalo, ker mu je

ostajal izkupiček prodanega para, s katerim je potem pokrival najemnino in druge potrebe. Kadar pa se mu prireja ni posrečila, je po prodaji težjega para kupil lahke, po večini še neuke junce, da mu je tako vsaj razlika med težo ostajala.

Zato je bil pri nas takoimenovani uk na dnevnem redu. Dočim so težki kmetje v sosesi orali s privajenimi modrimi voli sami, brez gonjača, je pri nas bil večer napor s priučevanjem juncev. Ta napor se je ob setvi navadno stopnjeval do boja.

Kadar so se junci prvič napregali, je bil vedno posebno pomemben dan. Takrat je bila tudi mati zraven, ker jaz juncev še nisem mogel krotiti in je oče sam gonil. Ali moral sem biti zraven, da se navadam, kakor je zadrževal oče. Skoraj brez izjeme so se vsi junci jarma prestrašili, kakor vrag križa. Ko so bili slednjič vpreženi in so čutili okorni les na vratu, jih je prevzela groza, da so drgetali po vsem životu.

Mati je prišla z žegnano vodo, oče pa je napravil pred hlevskimi

vrti križ s tistim prizemnikovcem, katerega je potem med ukom razbil na junčevih plečutih.

Materi se je stožilo. „Jarem, jarem... Zdad se začne trpljenje...“

„Mora biti. Le gremo...“

„Kakor ljudje...“

Uk se je navadno začel z vlako. Ko sta junca začutila težo vprege, sta ponavadi uporno obstala. Najprej smo poskušali, da jih zlepa spravimo dalje in oče jih je tešil in zapeljeval s soljenim kruhom ali kvasom. Kadar to ni pomagalo — in to je bilo skoraj zmeraj, je prišel bič na pomoč in to je vedno izdalo. Oče je bil oborožen s prizemnikovcem, to je s posebno prirezanim smolnatim krepelcem, ki ga je za take primere nalašč rezal iz stelje in ga shranjeval. Mati, ki je bila pri brani, je imela v rokah dolgo habino, poleg tega pa sem bil še jaz pripravljen z bičem v rokah.

Čudil sem se, kako je mogla žival prenašati take in tako številne udarce. Rajši se je potajila, skrčila, kakor pa da bi potegnila. Včasih smo moral med pretepa-

njem počivati, ker so nam otrpnile roke, med počitkom pa sta starša zopet poskušala s prigovarjanjem in z dobroto.

„Taka je vajina usoda! Tudi ubogi ljudje so večno vpreženi,“ se je oprlašala mati.

Potem smo se spet zagnali. Zopet so padali udarci, da se je dlaka kar vsipala. Slednjič sta junca sprevidela, da je tak način upora brezsmiseln, prebolesten in sta poskusila na drug način, kako bi se osvobodila suženjstva jarma. Nankrat sta planila in sta skušala pobegniti z vprego vred. Očeta, ki ju je držal za vrv, ovito okrog rogov, sta potegnili za seboj in ga skušala poteptati. Ta pa vrvi ni izpustil tudi potem ne, ko sta ga resnično dobila pod noge in sta mandrala po njem ter ga vlekla preko njive, temveč se je je krčevito oklepal, dobro vedoč, da sta junca izgubljena, ako pobegneta z brano. Obenem ju je skušal biti v gobca, na oči in kamor je pač padlo, da bi ju zadržal.

„Vaha-a-a. Vaha-a-a!“ je oralo čez njivo.

(Dalje prih.)

Slovenski obrtnik, ki je financiral habsburško reakcijo v Avstriji

Znan slovenski obrtnik nam piše sledeče: Kmalu po preobratu, ko sem se vrnil iz italijanskega ujetništva, me je posetil nek znanec, ki je zastopal tedaj znano avstrijsko zavarovalnico „Feniks“ na Dunaju. Dolgo mi je prigovarjal in nazadnje sem res sklenil zavarovalno pogodbo za slučaj smrti. Mislim sem si takole: Otroke imaš, zaslužiš komaj za sproti, ako te pobere bela smrt, ne žena ne otroci ne bodo imeli nič po Tebi! Torej je pametno, da me zavarovalna pogodba sili k prisilnemu varčevanju. In sem res zavarovalne premije plačeval točno, čeprav često zelo težko, zlasti zadnja leta. Toda mislim sem si, da to moram, ker je vendarle zadnja moja rezerva za slučaj smrti ali nezgode v korist moje rodbine. Tu sem plačeval takó dolgih 16 let, a čez dobra 4 leta, ako jih doživim, bi potegnil precejšnji znesek kot doživljeno zavarovalnino.

Sedaj pa se je moja zavarovalnica „Feniks“ na Dunaju podrla. Listi pišejo, da gredo izgube v milijardne zneske. Sedaj šele vidim, da so tam gospodarili sami špekulantje, ki so denar kradli od nas revežev kar na debelo. Da pa so mogli vršiti svoj nečedni posel, so zmetali težke milijone za razne politične akcije in za razno časopisje, ki jih je potem slavilo in hvalilo kot vzgledne „patriote“ in „domovinarje“. Razne fašistične organizacije, n. pr. „Sturmscharen“ in različni „Heimwehri“ so dobivali velike redne ali pa enkratne denarne podpore. Lahko so ti fašisti izvajali razna nasilja nad avstrijskimi kmeti in delavci! Na Dunaju so streljali celo s topovi v delavske domove! Zraven so se pa križali in pobožno držali, češ, da „rešujejo“ moralo, krščanstvo itd. Vse to je služilo propagandi in agitaciji za vrnitev Habsburgov. Torej smo mi slovenski revčki dajali denar za habsburško propagando! In sedaj pride ta nečedni in nasilni režim dunajski in javno reče: Kar je naša zavarovalnica „Feniks“ počenjala v inozemstvu (n. pr. v Jugoslaviji) nas

nič ne briga. Ali ni to mednarodna tatvina in goljufija? In kaj pravi k tej izjavi pobožne avstrijske vlade naša vlada v Belgradu?

Pravilno je, kar piše belgrajski list „Otažbina“ v svoji številki od 26. aprila t. l., ko pravi:

„Feniks“ je v naši državi imel ljudi, ki so sedeli v njegovih upravah in ki so imeli dolžnost, da vrše nadzorstvo nad delovanjem te zavarovalnice.

Javnost zahteva, da se objavi, kdo so bili ti ljudje, naj se povedo njihova imena, funkcije, njihove plače in tantjeme kot njihova cela vloga v „Feniksu“.

Javnost mora vedeti, zakaj ti ljudje niso opozorili naše države na tó, kar je „Feniks“ pripravljal.

Javnost mora vedeti: Kako se bodo oni zagovarjali.

Tem zahtevam se v celoti pridružujemo tudi mi. S to razliko, da jih mi vzamemo resno, Ljotičevi Otažbini pa služijo samo za vabo.

Naša vlada oziroma ministrstvo trgovine in industrije je že izdalo neko uredbo, s katero se je zaščitil „Feniks“ v Jugoslaviji.

Sedaj pričakujemo tudi mi jugoslovanski zavarovalnici, ki smo proti svoji volji, neprostovoljno, takorekoč prisiljeni financirati avstrijski „Heimwehr“ in habsburško propagando, da se zaščitijo tudi nas, naše pravice in naš pošteno zaslužen denar!

ZDRAVNIK

Oskrba svežih ran.

Stalno prihajajo ljudje s svežimi ranami v bolnico dan, dva ali še več po poškodbi. Večji del so rane zavite v nečiste krpe, še češče so v rani tuja telesa (trščice, komadi železa in drugo) in vsa nesnaga, ki je prišla vanje ob nezgodi. Še danes so razširjene vraže, da ustavljata pajčevina ali seč krvavitev, narod pozna sto in sto raznih sredstev, mazil in zdra-

vil za rane. Vendar pa se vse rane, oskrbovane na ta način, zagnoje. Zakaj?

Vsa naša okolica, vsa telesa, orodje, obleka so polni bakterij. Bakterije so najmanjša, le s povečavo vidna živa bitja, ki preže neprestano na naše telo in vsaka najmanjša ranica jim pride prav, da vdvo vanjo. Te bakterije povzročajo gnojenja vseh vrst, številne nalezljive bolezni, zastrupljenje krvi itd. Moremo jih bodisi s kuhanjem, segrevanjem na visoko temperaturo (toplino) ali s pomočjo raznih razkužilnih sredstev uničiti, ubiti in na ta način napraviti neškodljive.

Glavni cilj oskrbe rane je ta, da odstranimo iz rane po možnosti večino bolezenskih kali in da z obvezili ne prinašamo vanjo novih. Naše načelo pri oskrbi še tako majhne rane naj bo sledeče: **ne dotikajmo se rane s prsti ali drugimi nečistimi predmeti, ne devljimo nanjo nečistega obvezilnega materiala, izperimo jo po možnosti s čisto vodo ali kakim razkuževalnim sredstvom!** Važen pripomoček je vsem znana jodova tinktura, ki, pomazana na ranjeno mesto in okolico, uniči vse bolezenske kali. Daljna, lahko dostopna razkužilna sredstva so: močno žganje, milnica, lizol. Še tako dobro očiščena rana pa ne bo zarasla brez gnojenja, če je ne bomo pokrili s čistim obvezilom. Čist in sveže zlikan robec bo za prvo silo rano zadostno varoval pred okuženjem. Če nimamo čistega obvezila, pustimo rano rajši odprto, dokler ne pridemo do zdravnika, bolnice ali pa čistega obvezila. Pomagamo si lahko na ta način, da omočimo lanene krpe z žganjem in jih položimo na rane.

Vsaka rana pa krvavi. Krvavitev iz manjših ran se običajno ustavi sama od sebe. Strjena kri, ki se nabere v rani je za prve čase najboljše varstvo pred oku-

To prvo številko pošiljamo vsem, za katere vemo, da hočejo združiti vse Slovence v boju za skupno stvar. Naročajte in razširjajte!

ženjem. Če pa so poškodovane žile, tedaj krvavitve običajno ni mogoče ustaviti s tem, da rano še tako trdno prevezemo, marveč moramo nad mestom krvavitve krvaveči ud (roko ali nogo) tako trdno povezati, da stisnemo žile dovodnice. Krvavitev na ta način seveda neha takoj, po odstranitvi obveze pa začne znova. Krvavitve z večjih površin skušajmo zaustaviti tako, da polagamo nanje krpe, namočene v močni raztopini soli v prekuhani vodi.

Ni vseeno, na kakšnem mestu reži rana in kako je velika. Tudi ni vseeno, ali je prizadeta z nožem ali s topim orodjem, ki je na široko raztrgal tkivo. Poškodbe prsnega koša, trebuha, vratu in glave spadajo brezpogojno v bolnico. Prvi dve že zaradi življenjsko nevarnega vnetja trebušne in prsne mreže, ki konča v mnogih slučajih s smrtjo. Neznatna rana v trebuh, komaj vidna poškodba črevesa — posledice so tako dalekosežne, da niso prav nič v skladu s stopnjo poškodbe. Ne smete pa misliti, da so neznatne ranice na prstih, rokah in nogah nenevarne. Večina ljudi, ki pride v bolnico s težkimi gnojenji roke ali noge, se ve le redko spominjati vzroka gnojenja, ki je bil navadno majhna poškodba, majhna poka kože, komaj čuten ubod s šivanko ali trsko. Tuji predmeti, ki so prišli v stik s podkožjem, so zanesli vanj kali, ki so potovale zelo daleč in na mestu, ki na videz nima nikakšne zveze s poškodbo, napravili težko bolezensko sliko ali pa celo zašli v kri in povzročili težka gnojenja kosti, možganske mreže itd. 14 letna deklica n. pr. se je 6 tednov pred prihodom v bolnico ožulila na prstu desne roke, predrla žulj z nečisto iglo in zagnojeno rano stiskala. Rana je že zdavnaj ozdravila, ko je naenkrat začutila močne bolečine v desni krači, zbolela za zastrupljenjem krvi in po štirih dneh umrla. Večina takozvanih črvov na prstih je posledica majhnih neznatnih vbodov in še pri tako vestni zdravniški oskrbi postane precejšen del teh ljudi za delo manj zmožen ali pa izgubi celo vse prste. To pa zato, ker ljudstvo ni dovolj poučeno o pomenu ran. Pri vsej tako sijajno

Nežna stvarca ali Generalov pes

Komedija v enem dejanju. Po humoreski A. P. Čehova napisal A. Irošnikov.

Osebe:

Vohnjač, stražmojster.
Jeldirin, stražnik.
Hrjukin, urar.
Prohor, kuhar.
Mož z obvezanim licem.
Deček s kruštravimi lasmi.
Ženska z ruto.
Ljudje s ceste, radovedneži, glasovi.

(Preden se dvigne zavesa, je slišati za odrom pasji lajež, tuljenje, kričanje.)

Glasovi: Primi ga! Drži ga! Zgrabi ga! Tako! Ti, mrha, ti!
(Policijski žvižg, zavesa se dvigne. Ulica majhnega mesta v predvojni Rusiji. Gruča radovednežev stoji okoli Hrjukina, ki je sredi odra in drži kazalec desne roke pred obrazom. Kazalec je krvav. Dvoje, troje ljudi trdno drži velikega psa.)

Hrjukin (psu): Ti mrcina, ti, ali vidiš — nisi mogel pobrisati — in ne boš nam več pobrisal. Te bomo že naučili griziti.
(Medtem prihajajo novi ljudje na oder.)

Glasovi: Kaj se je zgodilo?

Kaj je?

Kam pa rineš, smrčkavec!

Joj, na kurje oko si mi stopil! Zadavim te!

Ljudje božji, nekoga so zadavili.

Hrjukin: Kožo ti bomo pri živem telesu odrli, ti pasja mrha ti, ti mrcina pasja! (Gruči, ki stoji okoli njega.) Za priče mi boste šli. Zaradi drv sem šel z Mitrijem Mitrijevičem, pa nenadoma...

(Vohnjač naglo nastopi, za njim stopa rdečelasi Jeldirin, ki nosi veliko košaro v roki.)

Jeldirin (Vohnjaču): Javljam pokorno, vaše blagorodje, da je tu nekaj nered, to je — kaljenje javnega reda in miru!

Vohnjač (strogo): Kdo je tu kričal? Zakaj in čemu se je zbrala ta gruča? A-a? Povrh vsega še tu, v neposredni bližini hiše našega visokospoštovanega gospoda generala? A-a? (Nekateri hočejo odgovoriti.) Mir!!! Ne maram nič slišati. Govorite le tedaj, če vas kaj vprašam. Kdo je kričal?

Hrjukin: Če mi dovolite, vaše blagorodje, šel sem čez cesto...

Vohnjač (vzvišeno): Kdo pa si pravzaprav?

Hrjukin: Hrjukin, po poklicu urar, vaša milost. — (Pokašljeje.) Šel sem z Mitrijem Mitrijevičem, nikomur nisem hotel nič hudega, pa me ta mrcina, ta pasja mrha kar na lepem meni nič tebi nič zgrabi za kazalec in me ugrizne. Le pogledite rano. Oprostite, vaše blagorodje, živim samo od svojega dela. Urar sem in opravljam zelo fino delo in za to delo potrebujem 10 zdravih prstov. Zahtevam odškodnino.

razviti zdravniški vedi še velik del ljudi nima pojma o povedanem. Po čigavi krivdi?

Torej: ne dotikaj se rane, zaustavi krvavitve na povedani način, devaj na rano le čista obvezila, predvsem pa: pojdi v bolnico ali k zdravniku. Pri vseh poškodbah, ki so prišle v stik z zemljo, gnojem ali sličnim, pa brezpogojno poišči zdravniško pomoč, ker preti rav-

no radi takih ran nevarnost, da se pojavi tetanus (omrtvični krč). Dr. B.

Zdravnik, prijatelj „Stare Pravde“ je na razpolago vsem naročnikom, ki iščejo zdravstvenih nasvetov. V listu odgovarjamo brezplačno, za pismen odgovor pa je treba priložiti 2 Din v znamkah. Prosimo, da se vsak, ki želi nasvetov, podpiše s polnim imenom.

Kako ureja položaj žene prednačrt za novi občni državljanski zakonik?

Občni državljanski zakonik (o. d. z.) je gotovo eden izmed onih redkih zakonikov, ki ga široke ljudske plasti dobro poznajo, saj ureja dedno pravo, lastnino, posest, služnosti, zastavno pravo, rodbinsko pravo itd., torej pravne odnose vseh plasti naroda. Skoro o vsakem sporu med kmeti razsodi sodišča na podlagi tega zakonika. Današnji o. d. z. velja v Sloveniji in Dalmaciji že od l. 1815., torej že dobrih 120 let.

Po nastanku nove države, se je tudi v Jugoslaviji, kjer je v veljavi šest različnih državljskih zakonov pojavila velika potreba, da se uzakoni en o. d. z. za vso državo. Kljub potrebi, pa se to še do danes ni zgodilo, ter je vlada šele l. 1934. objavila prednačrt za novi o. d. z. Ta prednačrt je dala vlada v pretres vsem pravniskim ustanovam in društvom ter apelacijskim sodiščem, da izrečejo svoje pripombe.

Ker posega o. d. z. gotovo zelo globoko v življenje naroda in ure-

Dopisujte v »Stara pravda«! »Stara pravda« naj bo izraz pred vsem tega, kar mislijo in čutijo njeni naročniki in bralci. Zato dopisujte vanjo! Poročajte o vsem, kar se dogaja pri Vas in kar vidite okoli sebe. Pišite o političnem življenju v svoji občini, o njenih gospodarskih težavah, pa tudi o vseh važnejših dogodkih.

Obračajte se na »Stara pravda« po nasvete v zdravniških in pravniskih zadevah. »Stara pravda« bo imela stalni zdravniški in pravniški kotiček.

ja pravne odnose najširših ljudskih plasti, se nam ne zdi pravilno, da razpravljajo o bodočem enotnem o. d. z. samo pravniki in da širša javnost kaj malo zve o njem. Zakonik, ki bo za bodoča desetletja urejal pravne odnose med Slovenci, Hrvati in Srbi, predvsem pa pravne odnose med kmeti, morajo spoznati vsi, ki se jih bo ta zakonik tikal, torej najširša javnost. Tudi ta mora dobiti zakonik v pretres!

Pomisleke vzbujajo dejstvo, da je služil za obnovo avstrijski zakonik iz l. 1811.

Ker ni prostora . . .

Ribnica na Dolenjskem.

Malokateri kmet more danes shajati z dohodki svojega posestva. Zato je primoran iskati postranskega zaslužka. Tako je tudi mladi gospodar Franc Merhar iz Prigorice na Dolenjskem šel v Avstrijo s težko naloženo krošnjo ribniške robe. Cel teden je prodajal lesene žlice, vilice, kuhalnice. V soboto zvečer se je ves zmučen vrnil na svoje stanovanje na Dunaj. Gospodar mu je izročil brzojavko, v kateri mu domači javljajo smrt obnemoglega očeta. Ta žalostna vest je na 42 letnega moža tako silno vplivala, da je duševno obolel. Moral je domov, da ozdravi. Domači so ga oddali v opazovalnico, odkoder pa se je kmalu vrnil. Kljub zdravniški pomoči je šlo z njim vedno na slabše. Postajal je nasilen. Dostikrat je morala žena z otroci vred sredi noči bežati pred njim iz hiše. Po-

Če pomislimo samo na to, kakšne ogromne izpremembe so se izvršile tekom 120 let, od kar velja sedanji o. d. z., da je v tem razdobju Slovenija prešla iz gospodarstva male obrti in malega obrata v kapitalistično-blagovno gospodarstvo, da je postala iz ostale agrarne dežele izrazito industrijska pokrajina z veleindustrijo in veleobrati, da je v tej dobi nastal čisto nov razred delavstva, če na vse to pomislimo, postane skoro nerazumljivo, kako je mogoče za osnovo zakoniku, ki naj bi veljal v drugi polovici 20. stoletja, vzeti zakonik, ki je bil sestavljen v drugi polovici 18. stoletja. Iz dejstva, da so sestavljali prednačrta za novi o. d. z. z malimi izjemami skoro dobesedno prepisali stari avstrijski o. d. z., moremo sklepati samo na dvojno: ali da je stari o. d. z. sila moderen zakonik, ki je bil kar za 100 let pred dobo, v kateri je stopil v veljavo, ali pa da so današnji sestavljali prednačrta 100 let za današnjo dobo.

Poglejmo, kako ureja načrt položaj žene. (Dalje prih.)

stajal pa je nevaren tudi drugim. Poslali so ga v umobolnico, kjer pa ni bil sprejet, ker ni prostora.

Doma je postajal vedno bolj nasilen. 25. aprila zjutraj pa je vzel grablje, češ da gre pospremljat travnik. Od takrat pa ga ni več na spregled. V mraku istega dne so ga iskali vaščani, toda zaman. Drugi dan, v nedeljo, so se še enkrat dvignili vsi vaščani, preiskali jame in skalovja, zopet brez uspeha. 3. maja ga je na poziv okrajnega glavarja iskala vsa občina, preiskali so Veliko goro, Travno goro, Loški potok, a še vedno ga niso našli.

Doma trpi žena, trpijo otroci, ker ne vedo, kaj je z možem, z očetom. Ali je živ, ali mrtev? To vse zato, ker v bolnici ni prostora. Že dolgo zahtevamo Slovenci, da nam država postavi novo bolnico z našim denarjem, ki prihaja v Belgrad. Toda naši upravičeni zahtevi se še ni ugodilo.

Dovolj je že žrtev naše revščine, treba je le še več slovenske skupnosti, slovenske zavesti in poguma!

Zanimalo te bo!

Avstrijski proračun. Vlada je izdala proračun, v katerem je znižala izdatke za socialno gospodarstvo za 30 milijonov šilingov (270 milijonov Din), zvišala pa izdatke za vojsko za 27 milijonov šilingov (243 milijonov Din).

Razdelitev zemlje v Nemčiji. Nemčija zahteva več zemlje, ker je „prenaseljena“. Bivši cesar Viljem II. poseduje 75.000 ha zemlje in je najbogatejši posestnik v Nemčiji. Njemu sledi knez Pless, ki ima 50.000 ha zemlje. 4000 severnonemških junckerjev (podeželskih plemičev) ima v posesti več zemlje kot milijoni nemških malih kmetov.

Posestniki v Jugoslaviji. Od skupnega števila posestnikov jih 95% poseduje 49% skupne površine plodne zemlje, medtem ko ostalih 5% poseduje večjo polovico — 51% — plodne zemlje.

Kaj je rasa? Pri otvoritvi „Tovariške hiše“ nacionalno-socialističnih študentov v Dresdenu je Rosenberg, eden vodilnih rasistov nove Nemčije razložil pojem „rase“ tako: „Rasa je vnanja stran duše in duša je notranja stran rase.“ Kdor še sedaj ne ve, kaj je rasa, temu pač ni mogoče pomagati!

653.596 zlatih frankov (okoli 11 milijonov dinarjev) je plačala doslej Abesinija blagajni tajništva Zveze narodov kot članica te mednarodne ustanove.

Serum proti kugi

je iznašla dr. Magdalena Pokrovska, ki deluje v ambulanti za kožne bolezni na Severnem Kavkazu v Rusiji. Poizkusi s tem serumom so uspeli.

Ureja in za uredništvo odgovarja dr. Joža Vilfan. - Izdaja konzorcij „Stare pravde“. Predstavnik Stane Vidmar. - Tisk J. Blasnika nasl. Univerzitetna tiskarna in litografija, d. d. v Ljubljani. - Odgovoren L. Mikuš.

Mož z obvezanim licem: Prav ima. Naj le plačajo!

Hrjukin: S tem prstom najmanj teden dni ne bom mogel delati.

Mož z obvezanim licem: Vaše blagorodje, tega ne zahtevajo niti postave, da bi nas podanike smeli grizti psi.

Vohnjač: Dobro, že dobro! Čigav je pes? — Nikar ne mislite, da bo reč zaspala. Ravnal bom strogo po carjevih postavah. Pokazal vam bom, kako pridemo s takim psom na kraj. Ogleдали si bomo one gospode, ki se nočejo držati postav.

Jeldirin: Denarno kazen, vaše blagorodje, za falota, ki je lastnik tega cučka.

Vohnjač: Le brez skrbi, Jeldirin, mu bom že podkuril, da bo pomnil stražmojstra Vohnjača. Ta ne bo več pustil svojega psa brez nagobčnika na ulico. Jeldirin, poizvedi čigav je pes in sestavi protokol. — Pes je gotovo stekel. (Vsi odstopijo od psa.)

Glasovi: Stekel je! — Zgini! — Dobro, da ni mene ugriznil! — Da se le ne utrga. Kam siliš, neroda.

Vohnjač: Kdo ve, čigav je pes?

Kuštravi deček: Mislim, da je pes generala Šigalova.

Vohnjač: Generala Šigalova?

Ženska z ruto: Že mogoče, na gobcu mu ni zapisano.

Deček: Veste, zaradi repa, mislim. Generalovi psi imajo vsi tak rep. — Da, to je generalov pes.

Vohnjač: Hm! Snemi mi plašč, Jeldirin! Tako vroče je postalo! Najbrž bo dež. Ja, na nekaj sem se spomnil. Ne morem razumeti, kako te je mogel ta pes ugrizniti. Saj niti ne doseže tvoje roke. To je vendar majhen, slaboten psiček in ti si taka gora. Najbrž si

se zboldel na kakšen žebelj in sedaj bi rad tu povzročal nemire. Predobro vas poznam, prekucuh!

Eden iz množice: Nekoč sem gledal, kako je tak ničvrednež z gorečo cigareto dražil psa, potem pa se je še čudil, ko ga je pes ugriznil. Gotovo je ta tukaj tudi tako...

Hrjukin: Lažeš! Njihovo blagorodje pa je pošten človek in takoj spozna, če kdo laže ali če govori resnico. In če praviš, da lažem...

Vohnjač: Mir!!!

Žena z ruto (je ves čas globoko zamišljena gledala psa): Ne, to ni generalov pes. General nima takih psov, on ima samo pse s pristrženim repom.

Vohnjač: Ali veš to zagotovo?

Žena z ruto: Čisto zagotovo, vaše blagorodje, saj pomagam v generalovi kuhinji.

Vohnjač: Tudi jaz vem, da ima gospod general samo čisto krvne in drage pse. Ta pa, vrag vedi, kakšno pokoljenje je to. Kakšno dlako ima! Čisto navadno šcene! Jeldirin! Ogrni mi plašč! Hladno je! — Če bi v Moskvi ali Petersburgu dobili takega psa, ne bi dolgo oklevali. Ustrelili bi ga in konec pesmi. — Ti, Hrjukin, pa le pogum, vložiti tožbo. Naj se le gospodje nauče reda in naj plačajo.

Mož z obvezanim licem: Tako je prav, vaše blagorodje. Naj le plačajo. Pes je stekel. Če bo moral mož umreti, bo imel vsaj za pogreb.

Jeldirin (radovednežem): Nazaj! (ker nič ne pomaga). Razidite se! (Ljudje se umaknejo za korak). (Dalje prih.)